

Bodnár Tamás

„Hajrá, Hellász!”

A világ tetején, avagy sok hűhó egy hegyért

Az emberek sokféle adottsággal képesek maguknak hírnevet szerezni. Vannak, akik gyorsak futásban, úszásban, s vannak, akik ügyesen tornásznak, vívnak. Vannak erős emberek, akik óriási súlyokat emelnek magasba, leküzdik ellenfeleiket birkózásban vagy ökölvívásban. Ám ha kevesebben is, mint az előbbiek, de akadnak olyanok is, akik bátrak. Ezek leugranak a mélybe ejtőernyővel, vagy a levegőben siklanak motor nélkül. Ezenkívül vannak még olyan emberek, akik nem ismerik a félelmet. Ezek szállnak le tengerek mélyére és hágnek fel a hegyóriások ormaira.

Az egyik ilyen egyén névjegyen ma többek között az állhat: Sir Edmund Percival Hillary K. B. E. és érdeme sok más mellett egy hegycsúcs meghódítása is, melynek igen csak sokféle neve van.

TENSZING AZ EVERESTEN

Ezt a csúcsot az indiaiak Sagaramathnak, azaz a Föld Csontjának, a kínaiak Jolmo Lungmának, a tibetiek pedig Csomolungmának, azaz a Föld Istenanyjának nevezik. Ezen kívül hívják még a Föld harmadik pólusának és a Világ Tetejének is, de a köztudomásban leginkább Mount Everest néven szerepel.

Az Everest, ami máig is kísérti az egész világ legjobb hegymászóit, egyike a Tibet és Nepál határán található három rendkívül magas csúcsból álló hegycsoportnak. A középső csúcs a Lhoce, tőle balra emelkedik a Mount Everest, míg a szemben fekvő oldalon a Nupce található. A hegycsúcs története 1857-ben kezdődött Calcuttában.

„– Sir! Megtaláltam a világ legmagasabb hegyét!” – ezzel a kiáltással rontott be ekkor a calcuttai angol térképészeti intézet egyik tisztviselője a főnökéhez, Sir Raghuma Sikh-darhoz, aki India főfelügyelője volt. A tisztviselő rámutatott a Himalája 1845 és 1850 között végzett topográfiai felméréseiről készült térkép egy bizonyos pontjára és megismételte: „– Sir! Ez a világ legmagasabb hegye.” Sir Raghuma leellenőrizte a térképen a tisztviselő bejelentését és megalapította, hogy a térképen a 15-ös számot viselő csúcs az adatok alapján egyúttal a világ legmagasabbja is. A jelzett csúcs magassága hat megfigyelési állomás mérései szerint 29002 láb volt, ami 8816,6 méternek felel meg. A főfelügyelő ott helyben nevet is adott a csúcsnak. Elnevezte Everestnek, arról az emberről, aki 1841-ben először adott utasítást a Himalája feltérképezésére. George Everest (1790–1866) ezredesként, majd tábornokként 1823 és 1843 között Kelet- és Észak-India feltérképezését irányította. Egyébként sosem járt a Himalájában,

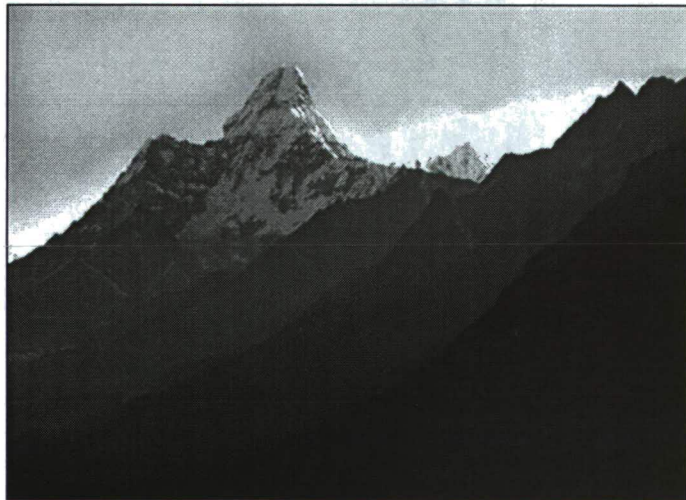
„Hajrá, Hellász!”

így a később róla elnevezett csúcs környékén sem, sőt a hegyet sem az ő, hanem utódja idejében térképezték fel. Az Everest hiteles magassági mérését azonban csak 1946 és 1954 között végezték el az indiaiak. Eszerint a csúcs valódi magassága 29 105 láb, azaz 8848 méter. A viszonylagos késői felfedezésnek és az eltérő adatoknak a magyarázata az, hogy a Himalája feltárásának korai szakaszában többen is összetévesztették az Everestet a tőle mintegy 60 km-re nyugatra található Gauriszankarral. Csak több évtized után derült ki a tévedés, ami azért furcsa, mert a Gauriszankar „mind-össze” 7145 méter magas.

A csúcs céltudatos kutatása viszont már jóval korábban megkezdődött. Nevezetesen 1920. november 8-án, amikor is az angol Királyi Földrajzi Társaság ülésén Charles Grenville Bruce (1866–1939) tábornok, a híres sarkkutató és Francis Edward Young-husband (1863–1931) kapitány, a neves Tibet-kutató előterjesztette a Mount Everest megmászásának tervét. Mindketten koruk elismert felfedezői közé tartoztak, így tervezetük – minden fantasztikusnak tűnő részlete dacára – elnyerte a Társaság eszmei és anyagi támogatását. Ám a feladat nehézsége mégis felülmúlta várakozásait. Az 1920-as Bruce tábornok által vezetett expedíció nem járt sikerrel és ezt a következő években hét további sikertelen próbálkozás követte, melyek sajnos halálos áldozatokat is követeltek. Ezen próbálkozások közül kiemelkedik az 1924-es expedíció, amelynek két tagja, Mallory és Irvine bizonyítottan elérték a 8600 méteres magasságot, majd elindultak a csúcs felé és eltűntek a ködben... örökre. Ez a tragédia több szempontból is

meghatározó. Egyrészt a Királyi Földrajzi Társaság emiatt nyolc évig nem engedélyezett egyetlen expedíciót sem az Everestre, másrészt pedig a mai napig vitát kavart, hogy miután a két hegymászó holttestét néhány éve sikerült megtalálni, egyes szakemberek szerint elképzelhető, hogy Mallory és Irvine már a visszaúton zuhantak a szakadékba. Ám ennek bizonyítékát a hegy örökre magába zárta. Ezen kívül eme expedíció volt az, amelyik a próbálkozások közül a legmagasabbra jutott. A következő jelentős expedíció a kilencedik, amelyre 1953-ban került sor. Ekkorra már a Király Földrajzi Társaságon kívül a nepáli kormánynak is volt beleszólása az Everest-expedíciók engedélyezésébe. A II. világháború után ugyanis megszűnt az Everest kizárólagos angol jellege és Nepál, ami eddig nem engedett külföldi hegymászókat a területére, megnyitotta határait. Ettől kezdve a világ összes hegymászó nemzete versenyben volt a legmagasabb – és addig legmakacsabb – csúcsának meghódításáért. 1953-ban tehát az angolok kaptak engedélyt a nepáli hatóságoktól Everest-expedíció szervezésére. A sok sikertelen kísérlet után az angolok most igen elszántan készültek az útra. Fűtöt-

A MOUNT EVEREST

te őket a tudat is, hogy amennyiben most sem sikerül legyőzniük a hegyet, úgy újabb kísérletre csak sok év múlva kerülhet sor. Tisztában voltak azzal, hogy rájuk legközelebb négy év múlva kerülhet csak sor, mivel a nepáli kormány 1954-re a franciáknak, 1955-re az amerikaiaknak és 1956-ra a svájciaknak adott engedélyt az Everest megmászására. Nem véletlen tehát, hogy ez, a John Hunt ezredes által vezetett expedíció addig soha nem látott anyagi és személyi feltételekkel rendelkezett. Az expedíció előkészítése több mint egy évig tartott. John Hunt főleg a felszerelés megválogatására fordított nagy gondot. Divatszakkértők meghallgatása után olyan modern öltözetet készíttetett, amely lényegesen könnyebb és melegebb volt az eddig használtaknál. Az új hegymászócipő is jóval biztonságosabb volt a régieknél, melyekre a hágóvasakat úgy lehetett felerősíteni, hogy azok elvesztése lehetetlenné vált. Az oxigénpalack is könnyebb és főleg nagyobb befogadóképességű

volt az eddigieknél. Ez pedig hétezer méter fölött létfontosságú kérdés volt, hiszen nem csak a mászáshoz volt szükség oxigénre, hanem alvás közben is. A könnyű és nagy térfogatú palack élet és halál kérdése lehetett, és lett is. Új volt a magashegyi mászásnál a műanyagból készült álarc is, amit az angolok vezettek be elsőnek a Himalája mászásokban. Ez megvédte az alpinista arcát a nagy magasságban fellépő erős nap-sugárzástól, a hidegtől és a szélről. A Hunt-expedíció volt az első abban is, hogy a gleccserszakadékok, árkok és hasadékok leküzdéséhez könnyűfém létrákat, elemeket vitt magával, melyeket a helyszínen tudtak összeállítani. S végezetül még egy újdonság szerepelt az angol expedíció felszerelésében. Minden ételmet, sátrat, hálósákok, fűtőanyagot úgy csomagoltak, hogy a ládán rajta egy szám volt, amely jelölte, hogy melyik táborban lesz rá szükség. Ez a rendszer biztosította a táborokban tartózkodók biztonságos ellátását.

Hunt azonban a csapat tagjait is nagy gonddal választotta ki. A résztvevőket Anglia legkiválóbb hegymászói közül válogatta ki. Minden embere, akit a hegymászásban igénybe kívánt venni, rendelkezett Himalája tapasztalattal, s volt közülük néhány olyan is, aki már járt az Everesten. Még az ún. „segédszemélyzetet” – orvost, filmest, tudóst és újságírókat is – olyan sportemberekből válogatta ki, akik képesek voltak az erőnlét és az erő, de legfőképpen az akaraterő szempontjából arra, hogy részt vegyenek a hatezer méter magasságig folyó munkákban. A csapat ezek után a következőképpen állt össze: Edmund Hillary, Alf Gregory, George Band, Wilf Noyce, Tom Bourdillon, Charles Evans, George Lowe, és Mike Westmacott hegymászók. A szállítást egy Himalája-mászásban jártas utászörtnagy, Charles Wylie irányította, akire egészen a hetes táborig az összes műszaki jellegű munka is hárult. A segédszemélyzet tagjai

SIR EDMUND PERCIVAL HILLARY K. B. E.

dr. Ward orvos, dr. Griff Pugh fiziológus, Tom Stobart filmoperatőr, és James Morris újságíró voltak.

Az expedíció mintegy három hét alatt jutott el az Everest lábához és állította fel az alaptábor. Ekkor kezdődött az igazi munka, a csúcshoz vezető táborok kiépítése amit a serpák végeztek, valamint a terep felderítése. Ezt Edmund Hillary végezte néhány társával. Április 16-án felépítették a 2-s, majd 25-én a 3-as számú tábor. A 4-es és 5-ös számú tábor egy korábbi, svájci expedíció egykori táborhelyének közelében állították fel és a svájciak által otthagytak élelemmel és oxigénnel gyarapították saját tartalékaikat. Ezután a svájciak által kitapasztalt úton haladtak tovább, amely a Lhoce oldalára fordulva a Déli-nyereg felé vezetett. Elérték a Genfi-sarkantyút, ahol egy nehéz szakaszt leküzdve berendezték a 6-os, majd immár 7315 méter magasságban a 7-es számú tábor. Ez a táborépítési munka három hetet vett igénybe, de eredménye az volt, hogy május 21-én Noyce és egy Amnullu nevű serpa elérte a Déli-nyeret, ahol berendezték a 8-as számú tábor. Ekkor már 8336 méteren jártak. Közben dr. Ward vizsgálatai során megállapította, hogy a csapatból négyen vannak olyan erőállapotban, hogy a csúcstámadás végrehajtói lehetnek. Őket Hunt rögtön két kettes kötélcsoportba osztotta. Így került Hillary párba Tenzing Norgaj serpával és Bourdillon Evanssel. Május 22-én Hunt egy De Nang nevű serpával felkapaszkodott a délkeleti gerincre, hogy utat taposson az első csúcshoz vezető útra, Evans és Bourdillon számára. Utat vágtak a keményre fagyott hóban, miközben hátukon cipelték a 9-es számú táborhoz szánt sátrat, élelmet és felszerelést. Azonban csak 8400 méterig jutottak, mert a nehéz útépítés rettenetesen elfárasztotta őket. Egy alkalmas helyen lerakták a magukkal hozott felszerelést és visszafordultak. Eközben a 8-as táborban

már indulásra készen állt mindkét csúcstámadásra kijelölt kötélpáros. Először Evans és Bourdillon indult, de hiába erőlködtek, a mély hóban való taposás kimerítette őket és csak a Déli-csúcsig jutottak el. Visszavonultak, ám megmaradt élelmiszerüket és oxigénpalackjaikat hátrahagyták a 9-es tábornak kijelölt helyen. Másnapra elromlott az idő és a viharos szél valamint a szakadatlan hóesés több napra a sátrába zárta az expedíció hat, a 8-as táborban maradt tagját. Május 28-án azonban újra kiderült az ég és Lowe, Gregoryval meg egy Ang Nijma nevű serpával útnak indult, hogy utat taposson a 9-es táborig és kiegészítse annak felszerelését. Viszonylag gyorsan elérték a 8500 méteres magasságban kinézett helyet és felállították, mely egyetlen sátorból és a felszerelésből állt. Egy óra múlva követte őket Hillary és Tenzing a nyomon. A táborba érve Lowe

HILLARY AZ EVERESTEN

és két társa elbúcsúzott a csúcstámadóktól és elindult lefelé, hogy még sötétedés előtt elérjék a biztonságos 8-as táborn.

Hillary és Tenzing nem sokat aludt azon az éjjelen, de az oxigén hatására legalább kipihenték magukat valamelyest. Hajnali háromkor azonban már felkeltek és bőséges reggelit készítettek maguknak. Tudták, hogy aznap nem jut majd idő étkezésre. Amint végeztek, fél hétkor elindultak a csúcs felé, mely a világ tetejét jelentette. Felváltva vezettek és alig múlt kilenc óra, mikor felértek a Déli-csúcsra. Az Evansék által ott hátrahagyott zsákok és palackok, ha nem is pontosan ott, ahol mondták, de valóban ott feküdtek a hóban. Két oxigénpalack teljesen érintetlen volt, így kiürült palackjaikat le tudták cserélni. Rövid pihenő után azonban már indultak is tovább. Az út egy jeges hóval borított gerincen vezetett lassan emelkedve és kanyarogva. Megkerültek egy sziklát, majd egyórás jégcsákányozás következett, amikor lépcsőket kellett vágjanak egy jégfalba. Ezután feljutottak egy hópárkányra... és nem volt tovább. Hillary az órájára nézett. Fél tizenkettőt mutatott. Az eseményre Hillary később így emlékezett vissza: „Végül megkerültem egy különösen nagy buckát, aztán Tenzing feszes kötelén egy keskeny hógerincen felkapaszkodtam a tetejére. Azonnal nyilvánvaló lett, hogy elértük célunkat. Dél előtt fél tizenkettő volt – fönny álltunk az Everest csúcán! (...) Kezet ráztunk Tenzinggel, aztán Tenzing megölelt. Nagy pillanat volt! Levettem az oxigénkészülékemet, és vagy tíz percen keresztül csak fényképeztem. Megörökítettem a zászlókat lobogtató Tenzinget, az Everest különféle gerinceit és az általános kilátást. John Hunt nevében letettem a csúcsra egy feszületet, Tenzing pedig egy kis lyukat ásott a hóban, és ételáldozatot tett bele – édességet, kétszersültet, csokoládét.”

Tizenöt perces tartózkodás után a két hegymászó elindult lefelé. A 4-es tábornál találkoztak az eléjük siető George Lowe-val. Hillary első mondata így szólt hozzá: „Hát, legyűrtük az ördögadtát!”

A kilencedik angol expedíció tehát elérte célját. Érdemessé vált a sok energia és áldozat, amit befektettek és amit a hegy követelt. Az pedig, hogy a csúcsot végül is egy új-zélandi és egy nepáli érte el... nos, talán így akarta a Hegyek Istenasszonya.

Azóta igen sokan mászták már meg a világ legmagasabb hegyét, de ez még most sem veszélytelen. A Csomolungma a mai napig huszonegy áldozatot követelt.

Edmund Hillary, akit a leérkezése után nem sokkal az angol királynő lovaggá ütött, később is tett arról, hogy neve ne merüljön hamar feledésbe. 1956 és '58 között Antarktisz-expedíciók tagja volt. 1957-ben harmadikként érte el a Déli-sarkot. 1961-ben, '63-ban és '64-ben Himalája-expedíciókat vezetett. 1966-ban Nepálban kórházat építtetett a serpáknak 1977-ben egy expedíció tagja, mely a Gangesz forrását akarja feltárni a Himalájában. 1984-ben Új-Delhi főbiztosává nevezték ki, akkreditálva Nepálba és Bangladesbe is. E tisztségében még több kórház és hegyi repülőtér építését finanszírozta Nepálban, valamint a serpa gyerekeknek összesen tizenhét iskolát építtetett a Himalájában. Ám a közvélemény mégis úgy emlékszik rá leginkább, mint az emberre, aki először állt a világ tetején.

Felhasznált irodalom

- ☞ Endrődi Lajos: *Akik nem ismerik a félélmeket.* Bp., 1987.
- ☞ Edmund Hillary: *Kockázat nélkül nincs győzelem.* Bp., 1980.
- ☞ *Magyar és Nemzetközi Ki Kicsoda* 1998. Bp., 1997.
- ☞ *A Sport krónikája.* Bp., 1996.

Internet: www.archivment.org/autodoc

